

Da »Hvide Vandfald« forsvandt

Af Erik Vejlemand

Jeg vil gerne i denne artikel fortælle læserne om nogle »historiske« hændelser, som er hændt ca. 20 km nord for Narsaq inden for de sidste 2 år. Det drejer sig mere præcist om det, jeg har set omkring Kangerluarsuk-fjorden, som ligger nord-vest for Narsaq Fjeld, og som udmunder i Nordre Sermilik-fjorden.

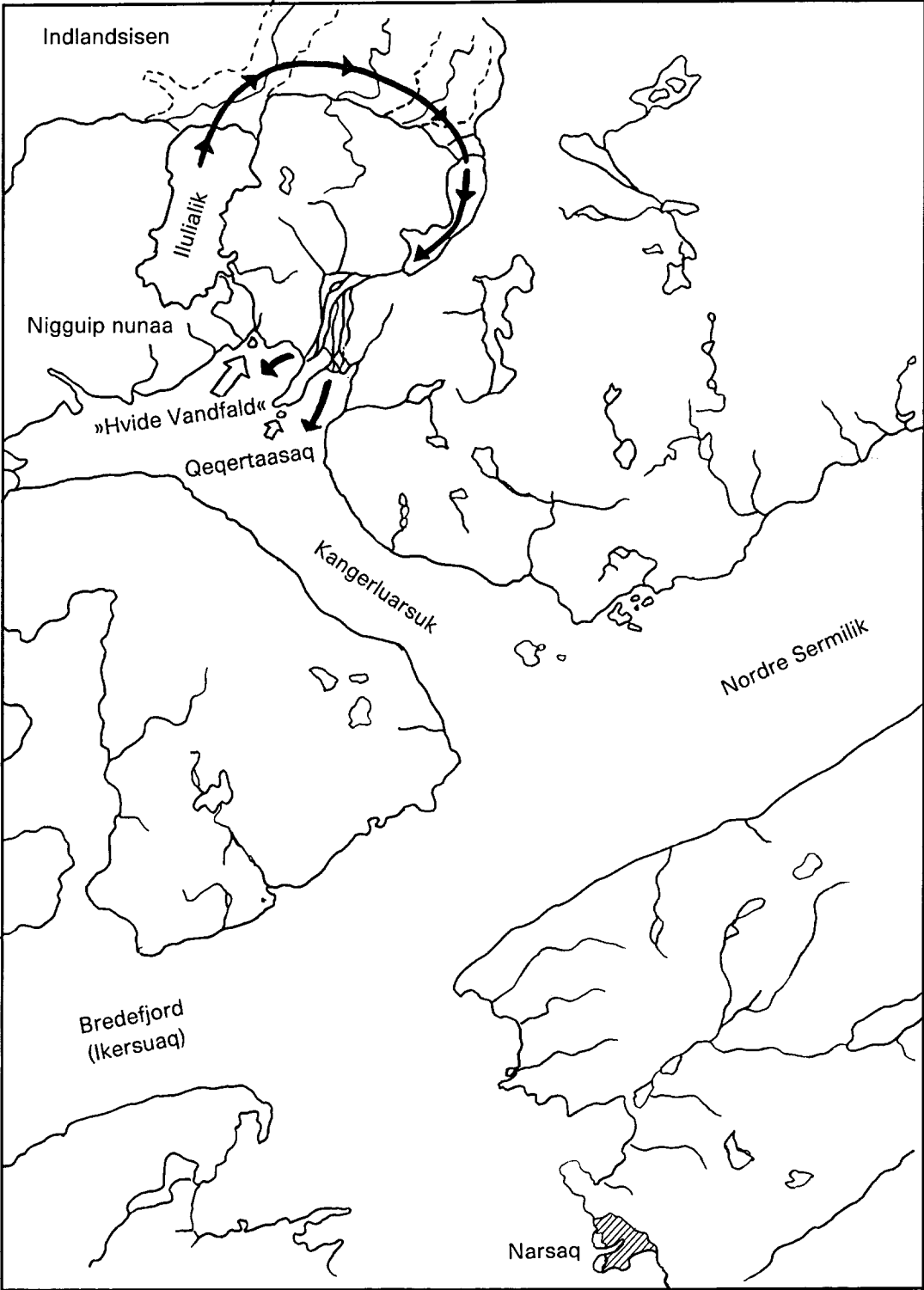
Gennem 16 år har jeg 2–3 gange årligt været på ture i denne meget smukke fjord, der overvejende løber langs stejle fjeldsider (op til 550 m.o.h.), på hvilke der er lidt spredt vegetation. I bunden af fjorden er der mod nord-øst og mod vest meget åbne dale og store smeltevands-sletter. I den vestlige del af fjorden er der desuden let adgang til 2 gletschertunger, som ligger på hver side af fjeldet Nuugaatsiaarsunnguaq. Den nordligste hedder Serminnguaq. Foran den vestligste er der flere store, tilgroede morænevolde.

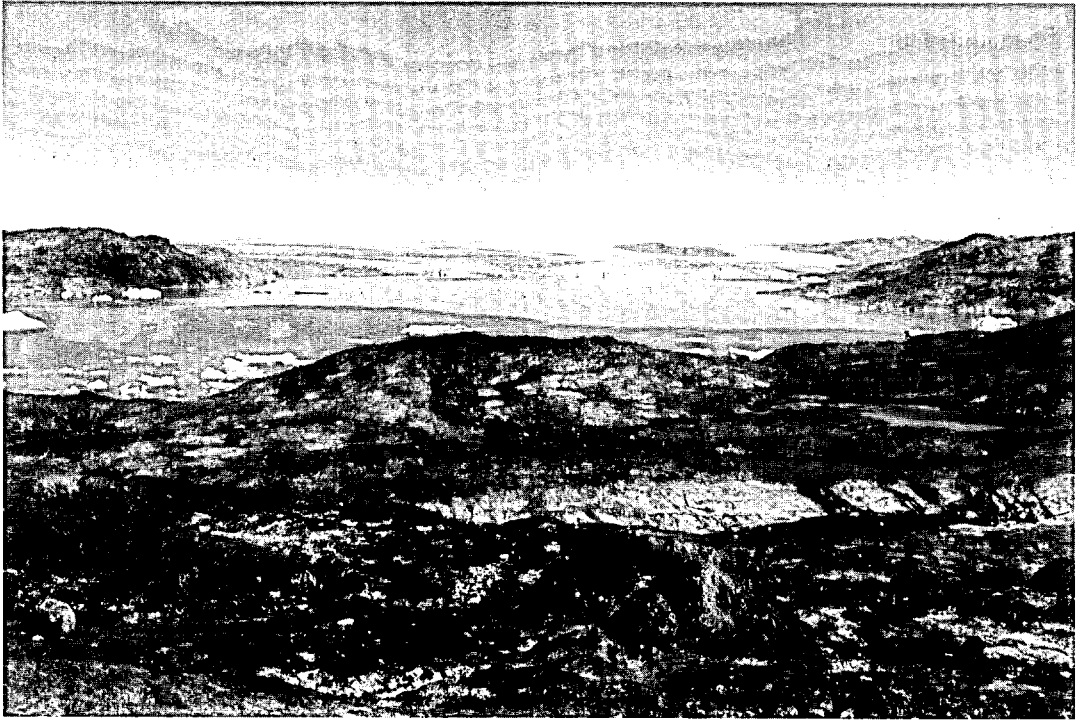
Endelig var der i fjordens nordligste punkt indtil medio dec. 1987 et flot vandfald ved »Kuussuannguaq«. Dansk-talende kaldte det »Hvide Vandfald«, sikkert fordi vandet under dets løb ned

til fjorden dannede mange mindre brusende – og dermed lidt »hvidlige« vandfald. Mange mennesker har i årtier nydt synet af – samt lyden fra dette vandfald. Det var en lokal seværdighed og et godt udflugtsmål.

Vandfaldet fik sit vand fra en isdæmet sø, hvis navn menes at være »Ilulialik«. Den havde en længde nord-syd på ca. 4 km, og dens største bredde vest-øst var på ca. 2 km. På vest-, syd- og østsiden var den omgivet af let kuperede fjelde; men mod nord udgjorde indlandsisens isrand en spærring. Isranden kævede direkte ud i søen, så selv større isfjelde flød rundt i søen, hvis overflade var beregnet til at ligge 465 m.o.h. Lige fra min første tur i fjeldet Nigguip nuna, som ligger mellem Kangerluarsuk-fjorden og »ILULIALIK«, har jeg været meget fascineret over dette syn: Mod nord lå der isfjelde i søen, og mod syd ca. 500 m under mig lå der isfjelde i fjorden!

Kangerluarsuk-fjorden er i sommermånederne et godt sted for fiskeri efter ørreder, fjordtorsk og angmagssatter. Sæljagt forekommer også. Endelig

Den isdæmmede sø Ilulialik set fra syd.

er der i fjeldene gode jagtmuligheder efter ryper.

I begyndelsen af juni måned 1988 var min kone og jeg igen sejlet ind i Kangerluarsuk-fjorden.

Vi blev meget overraskede over at se, at »Hvide Vandfald« var forsvundet! Det er meget sandsynligt, at andre har gjort observationen før os; men vi havde intet hørt. »Kamik-posten« var ikke nået frem til os. Tanken om, at vandstanden i den isdæmmede sø »Ilulialik« var lavere end normalt, var indlysende. Det interessante i den forbindelse var, hvor mange centimeter vandstanden var faldet. Vi ville samme dag prøve at fiske ørreder langs nord-vestsiden af halvøen Qeqertaasaq ca. 300 m fra nærmeste elvudløb.

I det område af fjorden skal man passe på sit motorben og skrue, for p.g.a. deltaets nærhed er der lavt vand. Bunden kan man ikke se, fordi vandet er mælkevidt af lerpartikler. Snart havde jeg kontakt med bunden og stod af for at trække båden ind til kysten. Pludselig stod jeg i vand til hoftehøjde på et sted, hvor vandet plejede at nå op til knæhøjde! Her havde altså været en kraftig vandstrøm, som havde eroderet en dyb grøft/rende!

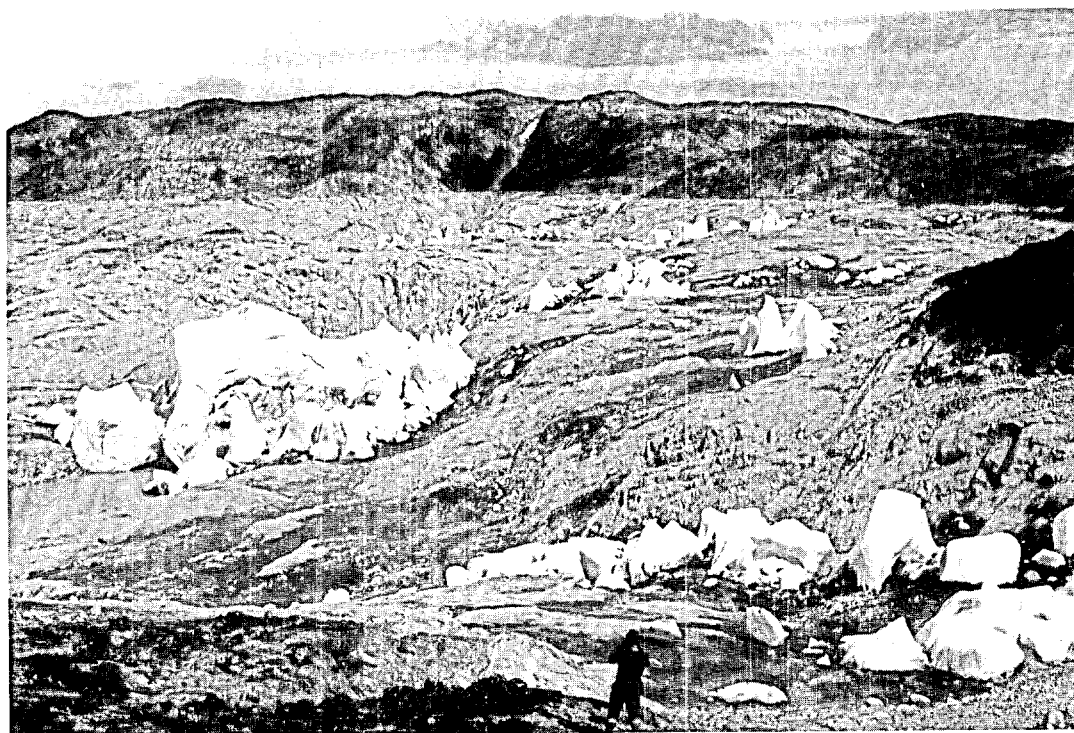
Ved ebbe lagde vi mærke til betydelige ændringer af elvudløbene samt af deltaets struktur. Der havde tidligere været flere elvudløb. Nu var der kun to udløb. Heraf havde den elv, der løb nærmest halvøen langt den kraftigste vandstrøm. Fi-

skeriet efter ørreder gik dårligt. Det blev til 3 små (30–40 cm), og de var alle blevet kvalt i mit lille garn. I stedet for at smide dem ud til ravnene blev de »ABU-røget«, og det smagte da godt-nok. Vi undrede os over det magre fiskeresultat. I tidligere sæsoner på samme sted var der 10–15 ørreder i garnet på et enkelt højvande, og deres vægte på mellem 800–1200 g pr. stk.

Dagens observationer gav os noget at tænke på. Det var derfor nærliggende i Narsaq at spørge andre – specielt fiskere og fangere, hvad de havde gjort af jagttagelser. Nogen havde i slutningen af december måned 87 og i januar 88 bemærket, at der var sket et eller andet i Kangerluarsuk-fjorden. (Der er vinteris i fjorden fra sept./okt. til april/maj

måned hvert år). Ørredstimer med store ørreder var set i nærheden af Niaqornaq; der var vældige vandstrømme af meget lerfarvet vand samt megen vegetation (pil, birk m.v.) i farvandet ud for Kangerluarsuk-fjordens munding, d.v.s. helt ude i Nordre Sermilik-fjorden. De fleste mente, at nævnte observationer havde noget med »Ilulialik« og det forsvundne vandfald at gøre! I slutningen af juli måned sejlede jeg sammen med mine to sønner ind i Kangerluarsuk-fjorden først og fremmest for at kikke på den isdæmmede sø »Ilulialik«. Forinden satte vi igen ørredgarn på det før omtalte sted. (Jeg huskede den dybe rende!).

Vejret var strålende, og turen op ad fjeldet gik fint. Vi var dog meget generet af myg og fluer, men glemte snart alt om

Strandede isfælde i den sydlige del af søen.

deres eksistens, da vi våede frem til søbredden. Vi troede næppe vore egne øjne. *Søen var nærmest totalt tømt for vand!* Vandstanden var sænket omkring 50/60 m – eller mere! Isfjelde i alle størrelser lå/stod spredt rundt omkring på den tidligere søbund. Det så ud, som om vandet var forsvundet relativt hurtigt. Vandet var som et tæppe pludselig trukket væk under isfjeldene. Mod nord var isranden sammenstyrtet, som var det sket ved en eksplosion, og den yderste del af iskapen var sammensunken. (Der var ikke længere vand til at give opdrift). Det var et fantastisk syn, som vi her var vidner til. Tusindvis tons vand var forsvundet – hvorhen?

Så faldt den berømte »ti-øre«. Ved at lægge de før nævnte observationer sammen måtte svaret være, at vandet i »Ilulialik« efterhånden havde udøvet så stort et tryk på isranden, at det var brudt igennem under isranden og var løbet mod øst under isen (hvis overflade har et naturligt fald i østlig retning) og gennem en langstrakt sø (ca. 2 km lang), der ligger nord-øst for Kangerluarsuk-fjorden (denne sø er opstået efter en gletscher, der i 1876 helt udfyldte området!), igennem en meget dyb slugt (der adskiller søen fra dalen nord for halvøen Qeqertaasaq) og endelig gennem dalen ud til Kangerluarsuk-fjorden. Derfor de nævnte strukturændringer i deltaet samt den dybe rende langs halvøen!

At denne sø var opstået for årtier siden kunne bl. a. ses af flere morænevolde på søbunden (skabt af tidligere gletscherrande). Ned ad fjeldsiderne (tidligere søbund) lå der et fedtet lerlag, der

på søbunden havde en tykkelse på 20–30 cm. Det var ikke let at vade i, for det klæbende lag havde en vis evne til at suge gummistøvlerne af os.

På vej hjem hentede vi ørredgarnet. Der var ikke én fisk! Jeg fandt senere ud af, at ørredfiskeriet i Kangerluarsukfjorden generelt var dårligt i både 1988 og i 1989. Årsagen må være den, at »flodbølgen« ødelagde de gamle elve, hvorfra ørrederne tidligere kom.

Det var et held for mig, at jeg tidligere havde taget mange fotos af de omtalte områder. Jeg fik snart taget nye fotos, så man ved sammenligninger kan se, hvilke naturkræfter der har virket.

Under min fotosafari bl. a. i dalen nord for Qeqertaasaq-halvøen ses, at flodbølgen har eroderet grøfter/render, der i det nordlige område er ca. 15 m dybe. I den sydlige del af dalen har sedimentationen visse steder forhøjet terrænet op til 2 m. Gamle elve er udslettede, og megen vegetation er skyllet væk (en del større pilebuske var kun fastholdt af nogle enkelte roddele). To nye elve er dannet i dalens vestside langs den stejle fjeldside. Begge har deres udløb i deltaet nord-nordvest for halvøen Qeqertaasaq. Den syd-østligste af dem, som i dag løber langs halvøens nord-vestside, har langt den kraftigste vandstrøm. Der er ikke længere elvudløb øst for Qeqertaasaq; men der eksisterer fortsat en mindre elv, der løber i dalens østligste side – altså langs nord-nordvestsiden af et meget stejlt fjeld, hvis højde er ca. 580 meter. Det kan iøvrigt ikke udelukkes, at der under »flodbølgens« hærgen også er løbet vand fra den omtalte langstrakte sø ned gen-

Den sammenstyrtede isrand og lidt af en ny isdæmmed sø.

nem en smal dal og ud i fjorden. – Altså langs det fjeld (580 m) der ligger syd-øst for dalen! På kortet ses det, at vandet fra søen og ud i dalen skal passere en slugt. Den er meget smal og ligger mellem fjelde på op til 225 m.o.h. Flodbølgen har her eroderet al vegetation, muld og løst materiale væk i op til 35 meters højde over den nuværende elv! Et fantastisk syn – at gå glip af – da flodbølgen var på sit højeste!

Jeg vil slutte min beretning med at fortælle, at der i september måned 1989 kun var eet isfjeld tilbage på søbunden af »Ilulialik«. Det stod i den syd-vestlige hjørne af »søen«. Øvrige isfjelde er smeltede. Vandmængden i den nye isdæmmede sø »Ilulialik« forøges, vandstanden stiger. Den sammenstyrtede isrand opdæmmer som tidligere nordsiden af

søen, og nye isskoster fylder op foran isranden. Der er endnu langt til vandstandslinien anno 1987 og dermed mulighed for, at »Hvide Vandfald« kan genopstå.

Hvornår vil vandtrykket mod isranden igen blive så stort, at der sker en tømning af søen? ... Jeg kender ikke svaret!

Derimod tør jeg på baggrund af, hvad der igennem årtier er konstateret, bl. a. at isranden trækker sig tilbage på grund af afsmeltning, godt udtale: »Hvide Vandfald« vil aldrig genopstå i denne generations tid!

Grønlands Geologiske Undersøgelser v/ Hr. Anker Weidick samt museet i Narsaq er informerede om alle mine iagttagelser. Begge institutioner har kopier af samtlige dias, jeg har taget.